

Н.Б. Цьона, асистент
Львівський національний аграрний університет

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Зважаючи на важкі загальноекономічні умови в нашій державі на теперішньому етапі розвитку, досить значна частина вітчизняних підприємств мають проблеми з платоспроможністю, деякі з них стоять на межі банкрутства, а значна кількість вже збанкрутувала. Тому саме сьогодні зростає актуальність даної теми, а саме дослідження діагностики фінансової кризи підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам діагностики фінансової кризи на підприємстві присвячено ряд праць вчених-економістів, зокрема В. Барінов [4], Е. Короткова [3], Г. Іванова, Л. Лігоненко [7], І. Макаренко [8], З. Шершньова [2]..

Найбільш послідовно і повно сутність антикризового управління розкрито в працях українських учених Л. О. Лігоненко[7] та І. О. Бланка [5]. Заслугове на увагу думка українського дослідника С. М. Іванюти, який акцентує увагу на тому, що на рівні підприємства антикризове управління – це система заходів попередньої діагностики, за необхідності – фінансове оздоровлення, мінімізація втрат при застосуванні організаційно-правових інструментів банкрутства [6, с. 123].

Формулювання цілей статті. Проблема полягає в тому, що більшість підприємців не знають основних чинників виникнення фінансової кризи на підприємстві та не проводять своєчасної діагностики фінансового стану підприємства сучасними методами. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні напрямків фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів даної проблематики.

Виклад основного матеріалу досліджень. Ринкова економіка запропонувала систему фінансових методів попередньої діагностики та можливого захисту підприємства від банкрутства, яка одержала назву «Системи антикризового фінансового управління» [11, с. 133].

На практиці, як правило, фінансова криза ідентифікується з загрозою неплатоспроможності та банкрутства. З метою попередження кризових

явищ у фінансовій сфері підприємства необхідно відстежувати симптоми фінансової кризи, класифікація яких наведена в таблиці.

Вивчення існуючих тенденцій методичного забезпечення діагностики кризових явищ та застосування їх на практиці дало змогу виділити основні етапи проведення діагностики підприємства:

- вибір методів діагностики, показників-індикаторів;
- діагностика процесу розвитку кризи в цілому по підприємству;
- експрес-аналіз фінансового стану та загрози банкрутства;
- узгодження результатів дослідження;
- прогнозування;
- оцінювання потенційних можливостей виживання підприємства.

Отже, типовою причиною кризового стану багатьох сільськогосподарських підприємств Львівщини є неналежне виконання фінансовими службами покладених на них завдань, що виявляється неефективному управлінню ризиками. Саме тому, важливою складовою прогнозування та запобігання банкрутства сільськогосподарських підприємств є проведення економічного аналізу.

Класифікація симптомів фінансової кризи

Класифікаційна ознака симптомів	Види симптомів фінансової кризи
Загальні Симптоми	Наявність збитків та рентабельності в динаміці
	Скорочення попиту на готову продукцію підприємства
	Зростання собівартості продукції
	Суттєві коливання цін на ринку
	Тенденція до зростання «точки беззбитковості»
	Наявність штрафних санкцій за контрактами
	Банкрутство контрагентів
Специфічні Симптоми	Зростання заборгованості підприємства
	Зменшення обігових коштів
	Суттєві зміни в структурі балансу
	Зниження рівня платоспроможності
	Скорочення частки готівкових коштів в обігових засобах
	Різде падіння ліквідності
	Зниження частки покриття витрат

Джерело: [3, с. 209]

У вітчизняній практиці набули поширення дві групи методик аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств, які представляють традиційний підхід до оцінки ймовірності загрози фінансової кризи. Перша група ґрунтується на однофакторному аналізі показників фінансової звітності, друга – заснована на системі оцінювання з визначенням індексу ризикованості фінансового стану підприємства. Спільним для методик першої групи є те, що вони передбачають вивчення простих математичних зв'язків між окремими позиціями фінансової звітності з допомогою обчислення певної вибірки показників і порівняння їх значень з нормативними та в динаміці [8, с. 123-124].

Слід зазначити, що насамперед при проведенні аналізу розглядаються показники ліквідності та платоспроможності, які є невід'ємні поняття ринкової економіки. У науковій літературі триває дискусія відносно ототожнення або підміни поняття платоспроможності та ліквідності. І.А. Бланк ототожнює поняття платоспроможності та ліквідності. Однак теоретично визначення понять «платоспроможність» та «ліквідність» є не тотожними з огляду на їх практичне застосування при побудові моделей діагностики кризового стану [5, с. 129].

При дослідженні кризового стану сільськогосподарських підприємств Львівської області встановлено, що важливою умовою застосування антикризових дій є ідентифікація кризових явищ. Однією з перших спроб використати аналітичні коефіцієнти для прогнозування кризових явищ вважається робота Уільяма Бівера. Він у 1966 році проаналізував 30 коефіцієнтів за п'ять років по групі компаній, половина з яких стала банкрутами. В «Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» оцінювальним показником, який використовується для прогнозування банкрутства українських, зокрема, сільськогосподарських підприємств, рекомендується коефіцієнт Бівера [1]. Він розраховується як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових та поточних зобов'язань. Ознакою формування незадовільної структури балансу є фінансовий стан підприємства, коли протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2.

У міжнародній практиці для прогнозування кризових явищ і банкрутства використовується мультиплікативний дискримінантний

аналіз. Попередником дискримінантного аналізу був тест на банкрутство Тамарі. В основу тесту Тамарі покладено шість показників [7, с. 105].

Найбільше розповсюдження в міжнародній практиці одержала багатофакторна модель Альтмана. В 1968 р. Альтман на підставі мультиплікативного дискримінантного аналізу розробив методику розрахунку індексу кредитоспроможності. Із 22 коефіцієнтів, які могли бути корисними для прогнозування можливого банкрутства, шляхом дискримінантного аналізу він відібрав п'ять найбільш значимих:

- відношення поточних активів до загальної суми активів;
- відношення нерозподіленого прибутку до загальної суми активів;
- відношення прибутку до загальної суми активів;
- відношення ринкової вартості власного капіталу до загального обсягу боргових зобов'язань, визначених за балансом;
- відношення виручки від реалізації до загальної суми активів [11, с. 142].

Модель Альтмана відома під назвою «розрахунок Z-показника» та має наступний вигляд:

$$Z = 1,2 A + 1,4 B + 3,3 C + 0,6 V + 1,0 E \quad (1)$$

де А – середньорічна величина власних оборотних коштів / середньорічна вартість активів;

Б – чистий прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів;

С – чистий прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування / середньорічна вартість активів;

В – ринкова вартість акцій / середньорічна величина зобов'язань;

Е – виручка (валовий дохід) / середньорічна вартість активів.

Модель передбачає інтегральну оцінку і дає можливість порівняти різні об'єкти, які характерні для підприємств Львівської області. Досвід використання цієї моделі показав, що прогнозувати можливість банкрутства за один рік можна з точністю до 90 %, на два роки – до 70 %, на три – до 50 %. Значно менше поширення в економічній літературі та практиці отримала більш точна семифакторна модель Альтмана, розроблена ним у 1977 р., яка дозволяє прогнозувати банкрутство на перспективу в п'ять років з точністю до 70 %. Як фактори впливу в моделі використовувалися такі показники: рентабельність активів; зміна прибутку; коефіцієнт покриття відсотків за кредитами; кумулятивна прибутковість; коефіцієнт покриття; коефіцієнт автономії; сукупні активи [2, с. 121-122].

Слід зазначити, що незважаючи на простоту моделі Альтмана, при проведенні дослідження на прикладі сільськогосподарських підприємств

Львівської області, її використання не дозволяє одержати об'єктивний результат оцінки кризового стану.

Висновки. Таким чином, система коефіцієнтів значимості окремих факторів в умовах нашої економіки повинна бути переглянута, з метою обґрунтування системи показників-індикаторів, яка забезпечить можливість ефективного управління та своєчасного впливу на ефективність функціонування підприємств. Значення кожного з фінансових коефіцієнтів повинні бути диференційовані з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств. У міжнародній практиці для прогнозування кризових явищ і банкрутства широко використовується мультиплікативний дискримінантний аналіз.

Згідно проведених досліджень застосування подібного роду заходів дозволить не тільки знизити ризик неплатоспроможності, але і закріпить фінансовий стан нормальної стійкості в довгостроковому періоді.

Бібліографічний список: 1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України № 10 від 17.01.2001. 2. Антикризове управління підприємством: навч. посібник / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетьманцеві; за заг. ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с. 3. Антикризисное управление [Текст]: учебник / под ред. проф. Э.М. Короткова. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 620 с. 4. Баринов В.А. Антикризисное управление. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. – 520 с. 5. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учеб. курс / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-центр, 2004. – 656 с. 6. Іванюта С.М. Антикризове управління: навч. посібник. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 288 с. 7. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: підручник / Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с. 8. Макаренко І.О. Алгоритм антикризового управління підприємством / І.О. Макаренко // Актуальные проблемы экономики. – 2005. – № 3. – С. 104-109. 9. Макаренко І.О. Критерії економічної ефективності роботи підприємства в умовах антикризового управління / І.О. Макаренко // Акт. пробл. економіки. – 2006. – № 7 (61). – С. 121-125. 10. Мар'яненко Л.В. Особливості та передумови провадження санаційних процесів на підприємствах України / Л.В. Мар'яненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 10. – С. 14-21. 11. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с. 12. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією

підприємств: підручник / Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.

Цьона Н.Б. Основные подходы к оценке финансового кризиса на предприятии. Раскрыто понятие финансового кризиса на предприятии, проведен анализ имеющихся методов оценки финансового состояния сельскохозяйственных предприятий для предупреждения ее возникновения и устранения.

Ts'ona N. Basic approaches to assessing financial crisis at an enterprise . Disclosed the notion of financial crisis at the enterprise, conducted analysis of available methods of assessing the financial situation of agricultural enterprises to prevent of its occurrence and elimination.